

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

Καθώς σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, παρόμοια καὶ στὴ Χίο, ὁ ναυτικός, ὁ γεωργικός καὶ ὁ ποιμενικός λαὸς εἶναι πολὺ ἔξυπνος καὶ παρατηρητικός. Βλέπει, προσέχει, ἐξετάζει τὸ κάθε τι πὺ συμβαίνει γύρω του, στὴν ἀτμόσφαιρα, στὴ γῆ, στοὺς ἀνθρώπους καὶ τ' ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεών του, τὰ ἐκφράζει μὲ λίγα λόγια ζουμερά, πὺ περιέχουν τὴ φιλοσοφία του, ἀποκαλώντας τα Παροιμίες. Οἱ παροιμίες ἔχουν ὡς ἐλὶ τὸ πλεῖστον ἠθικὸ σκοπὸ, ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολλὲς πὺ ἔχουν πρακτικὸ, καὶ τέτοιες εἶναι οἱ μετεωρολογικὲς καὶ γεωργικὲς. Συλλογὴ ἀπ' αὐτὲς ξεχωριστὴ δὲν ἔχει γίνεῖ ἀκόμα στὴ Χίο, ἀν καὶ ἔχουν, καθὼς καθένας καταλαβαίνει, μεγάλη σπουδαιότητα. Λιγοστὲς ὑπάρχουν στὴν ἀρκετὰ μεγάλη συλλογὴ τῶν παροιμιῶν, πὺ ἔχει περιλάβει ὁ μακαρίτης Κανελλάης εἰς τὰ «Χιακὰ Ἀνάμικτά» του. Ὑπάρχουν ὅμως πάρα πολλὲς ἀκόμα στὸ στόμα τοῦ λαοῦ πὺ χρειάζονται ξεχωριστὴ συλλογὴ καὶ μελέτη.

Ἄπ' αὐτὲς τὲς μετεωρολογικὲς καὶ γεωργικὲς παροιμίες ξεχωρίζομε μερικὲς σήμερα, πὺ ἀναφέρονται στὸ χειμῶνα, στοὺς μῆνες του, στὲς γιορτὲς του, στὴν ἀτμοσφαιρικὴ του κατάσταση, στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς κ.τ.λ. Ἐννοεῖται ὅτι εἶναι καμωμένες σύμφωνα μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα γιὰ τὴν εἴσοδο τοῦ χειμῶνα ἔχομε δυὸ ὠραῖες παραλλαγὲς μιᾶς Παννελληνίας παροιμίας σὲ μέτρο τροχαϊκὸ ὄχτασύλλαβο :

*Α. Ἄν τ' Ἀγιοῦ Φιλίππου λείπω
τ' Ἀγία τῶν Ἀγίων δὲν ἔρτω,
μὰ τοῦ γέρον τοῦ Νικόλα
δέξου με κι ἀπ' ὄξω στέκω
μὲ τὰ χιόνια χιονισμένος
καὶ μὲ τὰ νερὰ βρεμένος.
Τοὺς καππάτους χαιρετῶ τους,
τοὺς γουνάτους προσκυνῶ τους,
τοὺς μισοκαμιζοράτους
παλούκι πὺ τοὺς πελεκῶ!*

Τ' Ἀγίου Φιλίππου, στὲς 14 τοῦ Νοέβρη, πὺ ἀρχίζει τὸ Σαραντάμερο κάμνει κατὰ τὴν παροιμίαν τὴν πρώτη ἐμφάνισή του καὶ ὁ χειμῶνας. Ἄν δὲν τὴν κάμη τότες, θὰ τὴν κάμη τ' Ἀγία τῶν Ἀγίων δηλ. τὰ Εἰσόδια τῆς Θεο-

τόκου στὰς 21 καὶ τέλος στὰς 6 τοῦ Δεκέμβρη, τ' Ἁγιοῦ Νικολά. (Ἔτσι λέγεται στὰ χωριά μας καὶ ὄχι τ' Ἁγιοῦ Νικόλα). Πολὺν παραστατικὴ ἢ ἐμφάνιση καθὼς καὶ ὁ χαιρετισμὸς τοῦ Γέρω-Χειμῶνα. Τοὺς *καππάτους* (πὺρ φοροῦν κάππα, τρίχινο πανωφόρι) μονάχα χαιρετᾷ, ἐνὼ τοὺς *γουνάτους* (πὺρ φοροῦν πολύτιμες καὶ ζεσιῆς γούνες) προσκυνᾷ. Ὑπέροχη εἶναι ἡ φοβέρα του στοὺς μισοκαμιζοράτους πὺρ ἀντὶς γιὰ κάππα ἢ γούνα φοροῦν μισή (κοντὴ) καμιζόρα (εἶδος γελέκου). Γι' αὐτοὺς *πελεκᾷ* (ἐτοιμάζει) παλούκι. Τὶ ὠραία μεταφορικὴ ἔκφρασις αὐτὴ, ἀμίμητη, πὺρ δὲν ὑπάρχει οὔτε στὶς ἄλλες παραλλαγές, Χιώτικες ἢ Ἑλληνικὲς ἐν γένει.

Ἡ ἄλλη παραλλαγή πὺρ γνωρίζω ἔχει αὐτὲς τὶς διαφορές:

Στὸν ε.' στίχο:	<i>μὲ τοὺς πάγους χιονισμένους</i>
Στὸν στ'. ἕως τὸν ζ.'	<i>τοὺς γουνάτους χαιρετᾷ τοὺς καὶ τοὺς διπλοκουκουλάτους, καὶ τοὺς μικροφουστανάτους καμπανίζει τοὺς καὶ πά τοὺς.</i>

Ὁ χαιρετισμὸς εἶναι σὲ πλάγιο λόγο καὶ χάνει τὴ ζωηρότητα του. Ἐπειτα δὲν κάμνει διάκριση τῶν γουνάτων καὶ διπλοκουκουλάτων. Εἶναι ὅμως σπουδαία καὶ αὐτὴ ἡ παραλλαγή, γιὰτὶ μᾶς διδάσκει πὼς ἔγινε σὲ ἐποχὴ πὺρ φοροῦσαν ὅλοι *φουστάνια* δηλ. *ποδιές*, παρόμοιες μὲ τὶς Πυργούσικες. Παραστατικὴ εἶναι καὶ ἡ τελευταία του ἔκφρασις «*καμπανίζει τοὺς καὶ πά τοὺς*» δηλ. τοὺς πεθαίνει ἀπ' τὸ κρῦο, σημαίνει τὴ νεκρώσιμη καμπάνα τοὺς καὶ τοὺς ὀδηγεῖ στὸν τάφο.

Ἡ ἐποχὴ πὺρ μπαίνει κυρίως ὁ χειμῶνας ὀρίζεται καὶ στὴν παροιμία:

*Γύρου-γύρου τοῦ Χριστοῦ,
τὰ Νικολοβάβαρα*

«Τοῦ Χριστοῦ» ἐννοεῖ τὰ Χριστούγεννα, τὰ Νικολοβάβαρα εἶνε οἱ γιορτὲς τῆς Ἁγίας Βαρβάρας καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Σὲ ἄλλη παροιμία ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ὀρίζεται τὸ Γεννάρι:

Γεννάρι, γέννα τοῦ Χριστοῦ καὶ γέννα τοῦ χειμῶνα.

Γιὰ τὸ φεγγάρι τοῦ Γεννάρι ἔχομε τὴν παροιμία:

Τὸ φεγγάρι τοῦ Γεννάρι παρὰ λίγο μέρα μοιάζει.

Γιὰ τὴν ἀμυγδαλιά :

*Ἡ λωλλὴ ἀμυγδαλιά
τὸ Γεννάρη λουλουδᾶ.*

Ἄν ἐπικρατήσουν καλοὶ καιροὶ τὸ Γεννάρη, μερικὲς ἀμυγδαλιᾶς ἀνθοῦνε. μὰ κατόπι πιάνει κρύο καὶ καταστρέφονται τὰ ἄνθη τους.

Γιὰ τὸ Φλεβάρη ἔχομε τὴν παροιμία :

*Ὁ Φλεβάρης κι' ἄ φλεβίζει
τοῦ καλοκαιριοῦ μυρίζει.*

Μετεωρολογικὴ παροιμία εἶναι καὶ ἡ παρακάτω :

*Ἄν εἶν' τὰ Φῶτα φωτερὰ,
ἡ Λαμπρὴ μὲ τὰ νερά.*

Ἄν δὲν βρέξη δηλ. σιὲς ἀρχῆς τοῦ Γεννάρη, τὰ νερά θ' ἀναί ὄψιμα καὶ μπορεῖ νὰ βρέξη τὴ Λαμπρὴ.

Γεωργικὲς παροιμίες εἶναι κι' αὐτὲς ἐδῶ :

1.—*Ξερὸ σαραντάμερο, χαρὸς νοικοκύρης.*

(δηλ. ἂν δὲν βρέξη τὸ σαραντάμερο, θὰ βρέξη τὴν ἄνοιξι, ποὺ εἶναι πρὸ χροῖσιμα στὴ γεωργία τὰ νερά).

2.—*Τὸν Νοέβρη νόα καὶ σπέρνε.*

3.—*Τὸν Δεκέβρη 'δὲ κ' ἀπόστειρε*

Δηλ. τὸ Νοέβρη ὁ καλὸς γεωργὸς δὲν πρέπει νὰ βιάζεται νὰ σπεῖρη, ἀλλὰ νὰ σπέρνη μὲ τὴν ἡσυχία του καὶ μὲ σκέψη σύμφωνα μὲ τὸν καιρὸ, ἐνῶ τὸν Δεκέβρη πρέπει νὰ βιασιτῆ νὰ τελειώσῃ τὴ σπορά του.

Σ. Γ. ΒΙΟΣ